

Üniversite Sınavına Hazırlanan Bir Grup Öğrencinin Kendilik Algıları ve Ruhsal Belirtileri Arasındaki İlişki

The Relationship between Self-Perception and Psychiatric Symptoms in a Group of Students Preparing for the University Entrance Examination

Gül ÜNSAL BARLAS,¹ Semra KARACA,¹ Nevin ONAN,¹ Özlem IŞIL²

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, üniversite sınavına hazırlanan bir grup öğrencinin kendilik algıları ve ruhsal belirtileri arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin öğrencilerin yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu, gelir düzeyi, okunan lise ve sınav giriş sayısı gibi değişkenlerle ilişkilerini incelemektir.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışma 161 dersane öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada bilgi formu, sosyal karşılaştırma ölçeği (SKÖ) ve kısa semptom envanteri (KSE) kullanıldı. Verilerin analizinde yüzdelik, varyans ve korelasyon analizi ve t-testi kullanıldı.

Bulgular: Öğrencilerin SKÖ'den aldıkları toplam puan ortalaması 72.4±22.5 olarak bulundu. Bu puan kendilerini diğerleri ile karşılaştırdıklarında olumlu olarak algıladıklarını göstermektedir. KSE'den aldıkları puan ortalaması 79.2±45.65 iken, alt boyutlardan anksiyete 32.5±9.40, depresyon 30.4±8.93, olumsuz kendilik algısı 28.6±9.89, somatizasyon 22.1±6.98 ve hostilete 16.9±5.47 olarak bulundu. Puan ortalamalarına göre öğrencilerin ruhsal belirti sıklığının düşük olduğu söylenebilir. Değişkenler ile KSE puan ortalamaları karşılaştırıldığında sınav giriş sayısı ve gelir düzeyi ile ruhsal belirti sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulundu. Gelir düzeyi yükseldikçe ruhsal belirti sıklığının azaldığı belirlendi (F=7.81; p=.001). SKÖ ile KSE ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak önemli derecede anlamlı negatif bir ilişki bulundu. Öğrencilerin olumsuz kendilik algısının ruhsal belirti sıklığını artırdığı belirlendi.

Sonuç: Ergenin geleceğini etkileyen ve eleme esasına dayanan üniversite sınavına girecek öğrencilerin genel olarak kendilerini olumsuz algılamaları da cinsiyet, sosyoekonomik değişkenler ve sınav tekrarlı girişlerin kendilik algısında olumsuzluğa neden olabileceği ve bu durumun ruhsal belirti sıklığını etkileyebileceği söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Adölesan; kendilik algısı; ruhsal belirtiler.

SUMMARY

Objectives: The aim of this study was to determine the relationship between self-perception and psychiatric symptoms in a group of adolescents preparing for the university entrance examination with respect to variables such as age, gender, parents' educational background, income level, type of school, and number of times the exam had been taken.

Methods: This study was conducted among 161 private tutoring students. Information Forms, Brief Symptom Inventory (BSI) and Social Comparison Scale (SCS) were used as data collection tools. Percentage method, variance, correlation analysis, and t-test were used to evaluate the data.

Results: The average SCS score of the students was 72.4±22.5. This score indicates that students' self-perceptions were positive when they compared themselves with peers. The BSI average score was 79.2±45.65, and sub-scale scores were as follows: anxiety 32.5±9.40, depression 30.4±8.93, negative self-perception 28.6±9.89, somatization 22.1±6.98, and hostility 16.9±5.47. The mental symptom frequency was low according to the average score results. When variables were compared with respect to BSI average scores, statistically significant differences were found in mental symptoms frequency according to the number of entries into the exams and income level. It was found that as income level increased, mental symptoms frequency decreased (F=7.81; p=0.001). A statistically significant high-level negative relationship was found between SCS and BSI and its subscales. The mental symptoms frequency increased with a negative self-perception of students.

Conclusion: In general, students who take the elimination-based university examination, which affects an adolescent's future, do not have negative self-perception; however, gender, socioeconomic variables and repetitive entries to the exam may cause negative perception and this in turn may affect mental symptom frequency.

Key words: Adolescent; self-perception; mental symptoms.

Giriş

Ergenlik, biyolojik, fiziksel, sosyal ve ruhsal açıdan birçok değişim ve gelişimin meydana geldiği, çocukluktan yetişkin-

liğe geçiş dönemi olarak tanımlanmaktadır.^[1,2] Ergenlik çağı hızlı büyüme, cinsel dürtü artışı, kendiliğin henüz tam olgunlaşmamış olması, toplumsal yerin henüz kesinleşmemesi ve aileye bağımlılığın sürmesi gibi etkenlerle genellikle sorunlarla yüklü fırtınalı bir dönem olarak bilinir.^[3]

Ergenlik dönemi kendilik gelişimi açısından en önemli evrelerden biridir ve ruhsal gelişimin yalnızca bireysel değil, toplumsal açıdan da incelenmesini gerektirir. Ergenin kendilik algısı kişilik gelişiminde anahtar rol oynamaktadır. Kendilik algısının gelişiminde cinsel farklılığın algılanışı, ebeveyn, eğitimciler ve akranlarla ilişkilerden sağlanan geri bildirimler

¹Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul

²Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul

İletişim (Correspondence): Yrd. Doç. Dr. Gül ÜNSAL BARLAS.
e-posta (e-mail): gungal@marmara.edu.tr

Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2010;1(1):18-24
Journal of Psychiatric Nurses 2010;1(1):18-24

önemlidir. Erken ergenlikte kendilik algısı büyük oranda sosyal karşılaştırmalara, benzerliklere, onaya, standart normlara ve kişilerarası ilişkilere bağlı olarak algılanırken, geç ergenlikte içselleştirilmiş toplumsal normlarla kişisel inançlar bütünleştirilmektedir.^[3-9]

Ergenin arkadaş ve akran ilişkileri, sosyal becerilerinin ve yetişkinlik işlevlerinin (sorumluluk alma, rollere ilişkin davranışlara sahip olma v.b) gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır.^[10-13] Bu dönemde kendilik algısı, yani kim olduğuna ilişkin sorgulamalar ergenin kendini diğerleriyle karşılaştırmasına dayanmaktadır. Kendini değerlendirmede özellikle ilişkileri ve diğerlerinin onunla ilgili yargıları önemli olmaktadır.^[14,15]

Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri ergenin yaklaşma, etkileşim, yeni sosyal ortamlara uyum sağlama ve sosyal becerilerini artırma gibi nitelikler kazanmasında önemli bir yer tutmakta, aynı zamanda kendine saygısını ve güvenini de olumlu etkilemektedir. Ergenin sosyal ilişkilerindeki doyumu kendiliğini algılayışını olumlu yönde etkileyerek okul başarısına da katkı sağlamaktadır.^[9,16]

Sağlıklı sosyal etkileşimler duygusal ve davranışsal gelişim için önemlidir. Ruh sağlığının değerlendirildiği ve tanısal sınıflamaların yapıldığı standartların büyük kısmı ergenlerin sosyal işlevlerde yetersizliklerini hastalık belirtisi olarak değerlendirmektedir. Sosyal işlevlerdeki yetersizlikler davranış bozukluklarına, depresif durumlara, alkol ve madde kullanımına, cinsel sorunlara ve akademik başarının düşmesine eşlik edebilmektedir.^[9,10,13,17]

Ergenlikte geleceğe ilişkin seçimler yapılması gündeme gelir. Meslek seçimi ve buna ilişkin eğitim olanaklarından yararlanabilme bu dönemin zorlu sınavlarından biridir.^[18,19]

Hemen her toplumda kişinin kim olduğu mesleği ile eş anlam taşır. Mesleki kimliğin kazanılması için sağlanan eğitim ve iş olanakları ile ilgili sorunlar ergenin sıkıntılarının en belirgin yanını oluşturur.^[3,4] Ülkemizde eğitim olanaklarının yetersizliği ve farklılıklar içermesi, üniversiteye girişin eleme sistemi üzerine kurulmuş olması ve sınava giren öğrencilerin çok azının (%30) örgün eğitim kurumlarına yerleşebilmesi öğrenciler için dönemin sorunlarına yeni yükler eklenmesi anlamına gelebilir. Geç ergenlik döneminde olan öğrenciler bu zorlu sürece hazırlanırken okula devam etmenin yanı sıra kurslara, özel derslere devam etmek durumunda kalırlar. Bu durum onların sosyal yaşamlarını olumsuz etkilemenin yanında aşırı bir yük oluşturabilir ve strese neden olabilir. Stres ise anksiyete ve depresif belirtiler başta olmak üzere pek çok ruhsal sıkıntıyla yakından ilgilidir.^[20]

Literatür bilgileri doğrultusunda çalışma varsayımı; üniversite sınavının yarattığı kaygı ve stresin öğrencilerin kendilik algısı ve ruhsal durumlarını olumsuz etkileyeceğidir. Bu çalışma üniversite sınavına hazırlanan bir grup öğrencinin

kendilik algıları ve ruhsal belirtilerinin değerlendirilmesi ve bazı değişkenler açısından incelemesi amacıyla planlanmış ve uygulanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Çalışma özel bir dershanede, üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerle gerçekleştirilmiş tanımlayıcı bir araştırmadır.

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini üniversite sınavına hazırlık amacıyla özel bir dershaneye devam eden 295 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma, evreni oluşturan öğrencilerden tanılanmış ruhsal bir hastalığı olmayan, çalışmaya katılmayı kabul eden, araştırmanın yapıldığı tarihte derslere devam eden 161 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılmayı reddedenler, devamsızlık yapanlar ve tanılanmış ruhsal bir hastalığı olanlar araştırmadan dışlanmıştır.

Kullanılan Araçlar

Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilmiş, demografik ve ailesel özellikleri, kendilik algısı ve ruhsal belirtileri etkileyebileceği düşünülen yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu, gelir düzeyi, okunan lise, sınav giriş sayısı gibi bazı değişkenleri içermektedir. Bilgi formu çoktan seçmeli ve açık uçlu 10 itemden oluşmaktadır.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ): Kişinin başkaları ile kıyaslandığında kendini çeşitli boyutlarda nasıl algıladığını ölçen 1-6 arası Likert tarzında puanlanan, ergen ve yetişkinlere bireysel ya da grup olarak uygulanabilen kendini değerlendirme ölçeğidir ve 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin cevaplanması için zaman sınırlaması yoktur. Ölçeğin puan aralığı 18-108 arasındadır ve alınan yüksek puanlar olumlu kendilik algısına, düşük puanlar ise olumsuz kendilik algısına işaret eder. Geçerlilik ve güvenilirliği Şahin ve ark.^[21] tarafından yapılan çalışmada ölçeğin cronbach alfa güvenilirlik katsayısı α .79 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için SKÖ'nün iç tutarlılık kat sayısı α .95 olarak bulunmuştur.

Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ruhsal belirtileri tanıyan, anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite olmak üzere beş alt boyuttan ve 53 maddeden oluşan, Likert tipi kendini değerlendirme ölçeğidir. Puan aralığı 0-212 arasındadır. Ölçek, ergen ve yetişkin bireylere ve gruplara uygulanabilir. Ölçeğin cevaplanması için zaman sınırlaması yoktur. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği bireyin belirtilerinin sıklığını gösterir. Ergenler için geçerlik ve güvenilirliği Şahin ve ark.^[22] tarafından yapılmış, alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının 70 (somatizasyon) ile .88 (depresyon) arasında, envanterin iç tutarlılık katsayısı ise .94 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için KSE'nin iç tutarlılık katsayısı ise α .97 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin demografik özellikleri

Demografik özellikler	Sayı	Yüzde
Cinsiyet		
Kız	90	56
Erkek	71	44
Mezun olunacak/olunan lise		
Lise	110	68
Anadolu/Süper lise	28	18
Meslek/Fen/Özel lise	13	8
İmam hatip lisesi	10	6
Annenin eğitim durumu		
Okuryazar	32	20
İlkokul	72	45
Ortaokul	15	9
Lise	25	15
Üniversite	17	11
Babanın eğitim durumu		
Okuryazar	7	4
İlkokul	67	42
Ortaokul	23	14
Lise	31	19
Üniversite	33	21
Ekonomik durum algısı		
Yeterli	62	39
Kısmen yeterli	74	46
Yetersiz	25	15
Sınava giriş sayısı		
İlk	55	34
İki	80	50
Üç ve ↑	26	16
İstenilen bölüm		
Sosyal	31	19
TM	60	37
Sayısal	53	33
Diğer	17	11

İşlem

Çalışmanın yapılacağı dershaneden kurum izni alınmıştır. Araştırmaya başlarken öğrencilerin çoğunun dershanede olduğu düşünülen sınav dönemi seçilerek, öğrencilere sınıf ortamında araştırmanın amacı anlatılmış ve aydınlatılmış onam alınmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilere veri toplama araçları dağıtılmıştır. Katılımcılar sınıf ortamında, gözlem altında ve zaman sınırlaması olmaksızın bilgi formu ve ölçekleri cevaplandırmışlardır.

İstatistiksel Değerlendirme

Veriler bilgisayar ortamında yüzdeler, varyans analizi, Pearson korelasyon analizi ve t-testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

Sosyodemografik ve ailesel özellikler ile ilgili veriler

Katılımcıların yaş ortalaması 18.5±1.24'tir ve %55.9'u kız öğrencidir. Öğrencilerin %68.3'ü liseden mezun olacak ve %49.7'sinin sınava ikinci girişleridir. Annelerin

Tablo 2. Öğrencilerin SKÖ ve KSE puan ortalamaları

Ölçekler	X	SD
Sosyal karşılaştırma ölçeği (SKÖ)	72.42	22.56
Kısa semptom envanteri (KSE)	79.28	45.65
Anksiyete alt boyutu (AAB)	32.50	9.40
Depresyon alt boyutu (DAB)	30.41	8.93
Olumsuz benlik alt boyutu (OBAB)	28.62	9.89
Somatizasyon alt boyutu (SAB)	22.11	6.98
Hostilite alt boyutu (HAB)	16.90	5.47

(%44.7) ve babaların (%41.6) büyük bir çoğunluğunun ilköğretim mezunu olduğu, %46'sının gelirlerinin kısmen yeterli olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin %37'si Türkçe-Matematik (TM) puanıyla öğrenci alan bir bölüme girmeyi istediklerini belirtmiştir (Tablo 1).

Kendilik algısı ile ilgili veriler

Öğrencilerin SKÖ'den aldıkları toplam puan ortalaması 72.4±22.5 olarak bulunmuş olup, puanın yüksek olması kendilerini diğerleri ile karşılaştırdıklarında olumlu olarak algıladıklarını göstermektedir (Tablo 2).

Cinsiyete göre bakıldığında; kızların erkeklere göre kendilerini daha olumsuz algıladıkları ($t=1.96$; $p=.02$) bulunmuştur (Tablo 3).

Annenin eğitim durumu ile öğrencilerin kendilik algısı karşılaştırıldığında; annenin eğitim durumu yükseldikçe SKÖ'den alınan toplam puanın düştüğü ve anne eğitim durumu ile kendilik algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($F=3.25$; $p=.01$). Yapılan ileri analizde (Tukey HSD testi) bu farklılığın annesi okur-yazar olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında olduğu belirlenmiştir.

Ailenin gelir düzeyinin yeterli olduğunu belirten öğrencilerin yetersiz olanlara göre kendilerini daha olumlu algıladıkları ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($F=7.36$; $p=.001$) (Tablo 3).

Sınava giriş sayısı ile SKÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında sınava ilk kez girenlerin iki ve daha çok girenlere göre kendilerini daha olumlu algıladıkları ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($F=4.45$; $p=.013$) (Tablo 3).

Çalışmada incelenen yaş, mezun olunan/olunacak okulun tipi, babanın eğitim durumu, ailenin gelir durumu ve tercih edilen bölüm değişkenleri ile SKÖ ve KSE puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Ruhsal belirtiler ile ilgili veriler

KSE'den aldıkları puan ortalaması 79.2±45.65 iken alt boyutlardan anksiyete 32.5±9.40, depresyon 30.4±8.93, olumsuz benlik algısı 28.6±9.89, somatizasyon 22.1±6.98

Tablo 3. Cinsiyet, gelir durumu ve sınava giriş sayısına göre SKÖ ve KSE puan ortalamaları

		SKÖ	KSE	AAB	DAB	OBAB	SAB	HAB
		X SD	X SD	X SD	X SD	X SD	X SD	X SD
Cinsiyet	Kız	76.32±19.6	76.18±47.3	32.21±9.7	29.65±8.9	28.62±10.6	21.23±6.9	16.95±5.5
	Erkek	69.34±24.2	83.21±43.4	32.87±9.0	31.38±8.8	28.63±8.9	23.22±6.9	16.84±5.3
		t=1.96 p=.028	t=0.96 p=.572	t=0.44 p=.260	t=1.21 p=.902	t=0.007 p=.020	t=1.81 p=.399	t=0.12 p=.994
Gelir durumu	Yeterli	79.33±19.2	62.61±39.9	29.09±8.1	27.46±9.2	23.72±8.4	19.50±5.9	15.95±5.0
	Kısmen	70.78±21.6	87.10±45.0	33.93±9.4	32.09±8.4	31.17±9.2	22.93±6.6	17.40±5.3
	Yetersiz	60.12±26.9	97.48±49.1	36.72±9.6	32.76±7.8	33.24±10.5	26.16±8.1	17.80±6.6
		F=7.36 p=.001	F=7.81 p=.001	F=8.10 p=.000	F=5.88 p=.003	F=15.0 p=.000	F=10.0 p=.000	F=1.59 p=.206
Sınava giriş sayısı	İlk	78.61±18.9	64.54±41.7	29.38±8.9	27.94±8.4	25.90±9.2	20.96±6.2	15.05±4.8
	İki	71.07±21.5	85.38±44.7	34.01±9.1	31.38±8.9	29.82±9.7	22.68±7.1	17.57±5.4
	Üç ve ↑	63.46±28.8	91.69±50.0	34.46±9.8	32.65±9.1	30.69±10.7	22.76±7.8	18.76±5.7
		F=4.45 p=.013	F=4.75 p=.010	F=4.85 p=.009	F=3.50 p=.033	F=3.31 p=.039	F=1.13 p=.325	F=5.55 p=.005

ve hostilete 16.9±5.47 olarak bulunmuştur (Tablo 2). Puan ortalamalarına göre öğrencilerin ruhsal belirti sıklığı düşüktür.

Sosyodemografik değişkenler ile KSE puan ortalamaları karşılaştırıldığında; cinsiyet, sınava giriş sayısı ve gelir düzeyi ile ruhsal belirti sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

KSE'nin olumsuz benlik alt boyutunda cinsiyet açısından bakıldığında kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuş olup ($t=0.007$; $p=.02$), erkeklerin olumsuz benlik alt boyut puanları daha yüksektir (Tablo 3).

Gelir düzeyi yükseldikçe KSE'nin alt boyutlarından hostilete hariç olmak üzere tüm ruhsal belirtilerin sıklığının azaldığı belirlenmiştir ($F=7.81$; $p=.001$).

Sınava giriş sayısı arttıkça belirti sıklığının arttığı ($F=4.75$; $p=.01$), sınava üç ve daha fazla giren öğrencilerin anksiyete ($F=4.85$; $p=.009$), depresyon ($F=3.50$; $p=.03$), olumsuz benlik algısı ($F=3.31$; $p=.03$), hostilete ($F=5.55$; $p=.005$) alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 4. SKÖ ve KSE arasındaki korelasyonlar

SKÖ	KSE	(AAB)	(DAB)	(OBAB)	(SAB)	(HAB)
SKÖ						
KSE toplam	-.53**					
AAB	-.54**	.94**				
DAB	-.47**	.93**	.85**			
OBAB	-.56**	.89**	.88**	.83**		
SAB	-.43**	.86**	.80**	.77**	.75**	
HAB	-.33**	.80**	.72**	.70**	.64**	.64**

Pearson korelasyon analizi; ** $p<.01$.

Kendilik algısı ve ruhsal belirtiler arasındaki ilişki

Tablo 4'te görüldüğü gibi, SKÖ ile KSE ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif bir ilişki bulunmuştur ($r= -.53$, $r= -.54$, $r= -.47$, $r= -.56$, $r= -.43$, $r= -.33$). Bu ilişki öğrencilerin kendilik algısı ve ruhsal belirti sıklığı arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Tartışma

Ergenlik çağı hızlı büyüme, cinsel dürtü artışı, kendiliğin henüz tam olgunlaşmamış olması, toplumsal yerin henüz kesinleşmemesi, aileye bağımlılığın sürmesi gibi etkenlerle genellikle fırtınalı bir dönem olarak bilinir.^[3]

Ergenlerin nitelikli aile ve akran ilişkilerine sahip olmaları ve kendilerini olumlu algılamaları duygusal ve davranışsal problemlerle baş etmelerini kolaylaştırmaktadır. Ergenler fiziksel ve ruhsal değişimlerin yoğun olarak yaşandığı bu dönemde önemli bir sosyal değişim olan meslek seçmek için bir sınava girmek durumundadır. Sosyal değişimler hakkında olumlu beklentileri olanlar ve kişisel ilişkilerinde kendilerini yeterli algılayanlar daha az ruhsal sıkıntı yaşamaktadır.^[23] Akademik başarıyla biçimlenen akademik kendilik kavramı; sosyal, duygusal ve fiziksel kendilik kavramlarıyla birlikte genel kendilik algısını oluşturmaktadır.^[24] Ülkemizde akademik başarının temel göstergelerinden biri de üniversite sınavıdır. Sınavda başarılı olmak öğrencinin diğerleri ile karşılaştırdığında kendini nasıl algıladığını değiştirebilecek ve bu durum onun iyilik halini etkileyebilecektir.

Öğrencilerin SKÖ'den aldıkları toplam puan ortalaması 72.4±22.5 olarak bulunmuş olup, puanın yüksek olması kendilerini diğerleri ile karşılaştırdıklarında olumlu olarak algıladıklarını göstermektedir. Ülkemizde tüm öğrencilerin aynı sınava girmekle ilgili olarak benzer sıkıntılar yaşadıkları göz

önüne alındığında, kendilerini diğerleriyle karşılaştırdıklarında olumsuz algılamalarına neden olduğu düşünülebilir.

Cinsiyete göre bakıldığında kızların erkeklere göre kendileri daha olumsuz algıladıkları ($t=1.96$; $p=.02$) bulunmuştur. Ülkemizde kızların pasif olmaya, söylenene itaat etmeye, ailesinin onun için uygun bulduğu biçimde yaşamaya; erkeklerin ise otoriter, soğukkanlı, kendine güvenli olmaya yönlendirilmekte olduğu literatürde bildirilmektedir.^[15,25] Ayrıca kültürümüzde ailelerin erkeklerin gelecekte kendilerine bakacaklarına ve ekonomik destek olacaklarına ilişkin inanışları, erkeklere eğitim olanakları konusunda daha çok destek vermelerine neden olabilmektedir.^[15,26] Kız ergenlerin kendilerini diğerleriyle karşılaştırarak daha başarılı olmak istedikleri ve kişiler arası ilişkilere daha yüksek beklentiler koydukları, ayrıca daha yüksek düzeyde anksiyete ve fiziksel belirtiler deneyimledikleri bildirilmektedir.^[20] Bu anlamda kız ergenlerin sınavda diğerlerinden daha başarılı olmaya ilişkin beklentilerinin ve toplumun kendilerinden beklediklerine karşı çıkabilme arzularının kendilerini olumsuz algılamalarına neden olduğu düşünülebilir.

Çalışmada annenin durumu ile öğrencilerin kendilik algısı karşılaştırıldığında; annenin eğitim durumu yükseldikçe SKÖ'den alınan toplam puanın düştüğü ve anne eğitim durumu ile kendilik algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($F=3.25$; $p=.01$). Toplumumuzda geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına doğru bir değişim görülmekle birlikte, bu aile yapısında da baba etkisinin anne ile birlikte devam ettiği görülebilmektedir. Anne-baba merkezli aile içerisinde anne-baba-çocuk iletişimde çocukların kendi başlarına kararlar almalarına, sorumluluk yüklenmelerine, seçimler yapmalarına, aile içi kararlara katılmalarına belli ölçüde sınırlamalar getirilebilmektedir. Çocuklar büyümekte ve gelişmekte olan bir birey olarak değil, anne baba güdümünde, bağımlı ve onlarsız olmayan, edilgen kişiler olarak algılanırlar. Böyle bir ortamda yetişen çocuk gençliğinde ve yetişkinliğinde demokratik davranışlar gösteremediği gibi, geleceğini etkileyebilecek bir sınavda da kaygısı yüksek olabilecektir.^[24,27-33] Üstün ve Yılmaz'ın "Üniversite öğrencilerinin aile içi demokrasi ile ilgili görüşlerinin cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyine göre değerlendirilmesi" konulu çalışmalarında, annesi yüksek okul ve üniversite mezunu olan öğrencilerin çocuğu anne-baba güdümünde, onlara bağımlı, edilgen bireyler olarak gördüklerini bulmuşlardır. Bu bulgu çalışma bulgumuzla benzerlik göstermektedir.^[31]

Ailesinin gelir düzeyinin yeterli olduğunu belirten öğrenciler kendilerini daha olumlu algılamaktadır ($F=7.36$; $p=.001$). Ailenin düşük sosyoekonomik durumda olması katı kurallar koymalarına ve çocuklarının bu kurallara daha sıkı bir biçimde uymalarına ilişkin beklentiler geliştirmelerine neden olabilmektedir.^[27,28]

Sınava giriş sayısı ile SKÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında sınava ilk kez girenlerin iki ve daha çok girenlere göre kendilerini daha olumlu algıladıkları bulgulanmıştır ($F=4.45$; $p=.013$). Literatürde ergenin kendini yeterli ve olumlu algılayışı ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu, aynı zamanda akademik başarının yükselmesinin olumlu kendilik algısına katkıda bulunduğu belirtilmektedir.^[24] Ireson ve Hallam^[24] yaptıkları çalışmada öğrencilerin okulda başarılı olmalarının kendilik algısını yükselttiğini bulmuşlardır. Bu bilgilerin ışığında sınava ilk kez girenlerin başarısızlık yaşamadıkları ancak iki ve daha çok girenlerin başarısızlık duygusu ile sınava hazırlandıkları düşünüldüğünde, ilk kez girenlerin kendilerini olumlu algılamaları beklenen bir sonuçtur.

Öğrencilerin KSE'den aldıkları puan ortalaması 79.2 ± 45.65 iken, alt boyutlardan anksiyete 32.5 ± 9.40 , depresyon 30.4 ± 8.93 , olumsuz benlik algısı 28.6 ± 9.89 , somatizasyon 22.1 ± 6.98 ve hostilite 16.9 ± 5.47 olarak bulunmuştur. Puan ortalamalarına göre öğrencilerin ruhsal belirti sıklığının düşük olduğu söylenebilir.

Değişkenler ile KSE puan ortalamaları karşılaştırıldığında sınava giriş sayısı ve gelir düzeyi ile ruhsal belirti sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Gelir düzeyi yükseldikçe ruhsal belirti sıklığının azaldığı belirlenmiştir ($F=7.81$; $p=.001$). Literatürde de sosyoekonomik durumun ruh sağlığı açısından bir risk faktörü olduğu bildirilmektedir.^[3,34] Şahin ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada düşük sosyoekonomik düzeyin ergenlerde ruhsal belirti sıklığını arttırdığını bulması çalışma bulgusunu destekler niteliktedir.^[22] Çam ve Erkorkmaz'ın üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada eğitim masraflarını karşılamakta zorluk çektiğini belirten öğrencilerin, zorluk çekmediklerini belirtenlere oranla anlamlı düzeyde daha yüksek depresif belirti düzeyleri gösterdiklerini bulmaları çalışmamız bulguları ile paralellik göstermektedir.^[35]

Sınava giriş sayısı arttıkça belirti sıklığının arttığı ($F=4.75$; $p=.01$), sınava üç ve daha fazla giren öğrencilerin anksiyete ($F=4.85$; $p=.009$), depresyon ($F=3.50$; $p=.03$), olumsuz benlik algısı ($F=3.31$; $p=.03$) ve hostilite ($F=5.55$; $p=.005$) alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

KSE'nin olumsuz benlik alt boyutunda cinsiyet açısından bakıldığında kız ve erkek ergenler arasında anlamlı farklılık bulunmuş olup ($t=0.007$; $p=.02$), erkek ergenlerin olumsuz benlik belirti puanları daha yüksektir. Ergenlerle KSE kullanılarak yapılan çalışmalarda cinsiyete göre alt boyutlarda farklı sonuçlar bulunduğu, buna kız ve erkek ergenlerin farklı sorunlar yaşamaları ve ana baba tutumlarındaki farklılıkların neden olabileceği bildirilmiştir.^[22]

Çalışmada cinsiyete göre KSE'nin depresyon, somati-

zasyon, anksiyete ve hostilete alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Kapi ve ark.^[36] farklı kültürdeki ergenlerle yaptıkları çalışmada kızların erkeklerden daha çok anksiyete ve depresyon belirtileri gösterdiklerini bulmuşlardır. Tüm ruhsal bozukluklar genelde kadınlarda erkeklerden daha fazladır. Kadınlarda özellikle nevrozlar, psikosomatik hastalıklar, depresif bozukluklar, uyku bozuklukları, depresyonda kronikleşme oranları daha yüksektir.^[34,37,38] Çalışma bulgusunda cinsiyete göre farklılık olmaması, örneklemin tamamında ruhsal belirti sıklığının düşük olması, öğrencilerin benzer ailesel özellikler ve sosyoekonomik durumda olmaları, ailelerin aynı bölgede yaşamaları ile açıklanabilir.

SKÖ ile KSE ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin olumlu kendilik algısının ruhsal belirti sıklığını etkilediği belirlenmiştir. Şahin ve ark.^[21] ergenlerle yaptığı çalışmada SKÖ ve KSE arasında anlamlı negatif ilişki bulunmuşlardır. SKÖ ve KSE karşılaştırmasına ilişkin çalışma bulguları literatürle paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak, öğrencilerin geleceğini etkileyen ve eleme esasına dayanan üniversite sınavına girecek olmaları, genel olarak kendilerini başkaları ile karşılaştırdıklarında olumsuz algılamaları da cinsiyet, sosyoekonomik değişkenler ve sınavı tekrarlı girişlerin kendilik algısını olumsuz etkilediği ve bu durumun ruhsal belirti sıklığını da etkilediği söylenebilir.

Geç ergenlik dönemine denk düşen ve tüm hayatlarını etkileyebilecek olan meslek seçiminde oldukça büyük bir rol oynayan üniversite sınavına hazırlanan öğrencilere yönelik çalışmalar yapılarak, belirlenen sorun alanları çerçevesinde koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinin uygulanması ve bu hizmetlerde psikiyatri hemşirelerinin aktif bir şekilde yer alması önerilebilir.

Kaynaklar

1. Kulaksızoğlu A. Ergenlik psikolojisi. 1. basım. İstanbul: Remzi Kitabevi; 1998. s. 11-79.
2. Yılmaz T. Adölesan sağlığı ve gelişimi. 46. Pediatri Kongresi (15-19 Ekim 2002), Tam Metin Kitabı. Mersin: 2002.
3. Öztürk O. Psikanaliz ve psikoterapi. 3. basım. Ankara: Bilimsel Tıp Yayınevi; 1998.
4. Sayıl M. İnsanın gelişimi: Yaşam boyu gelişim. İçinde: Güleç C, Köroğlu E, editör. Psikiyatri temel kitabı. Cilt I, Ankara: Hekimler Yayın Birliği; 1997. s. 127-49.
5. Hines AR, Paulson SE. Parents' and teachers' perceptions of adolescent storm and stress: relations with parenting and teaching styles. *Adolescence* 2006;41:597-614.
6. Beitel M, Ferrer E, Cecero JJ. Psychological mindedness and awareness of self and others. *J Clin Psychol* 2005;61:739-50.
7. Hay I, Ashman AF. The development of adolescents' emotional stability and general self-concept: The interplay of parents, peer and gender. *International Journal of Disability Development and Education* 2003;50:77-87.
8. Özbay HM, Örsel S, Akdemir A, Cinemre B. Ergenlerde kendilik algısı ile psikopatoloji arasında bağlantı var mı? *Türk Psikiyatri Dergisi* 2002;13:179-86.
9. Karaca S. Görme engelli ergenlerin saptanan gereksinimlerine yönelik geliştirilen eğitim programının etkinliğinin değerlendirilmesi. [Yayınlanmış Doktora Tezi] Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2006.
10. Inglés CJ, Hidalgo MD, Xavier Méndez F, Inderbitzen HM. The Teenage Inventory of Social Skills: reliability and validity of the Spanish translation. *J Adolesc* 2003;26:505-10.
11. Kipke MD. Adolescent development and the biology of puberty: Summary of a workshop on new research. Washington D.C.: National Academy Press; 1999.
12. La Greca AM, Lopez N. Social anxiety among adolescents: linkages with peer relations and friendships. *J Abnorm Child Psychol* 1998;26:83-94.
13. Nisha D. Multidisciplinary handbook of child and adolescent mental health for front line professionals book. London: Jessica Kingsley Publishers; 2001.
14. Vartanova II. Study of the personality of adolescents in learning activity. *Russian Social Science Review* 2007;48:47-56.
15. Tezcan M. Eğitim sosyolojisi. 10. basım, Ankara: Feryal Matbaacılık; 1996. s. 34-50.
16. Aikin JW, Bierman KL, Parker JG. Navigating the transition to junior high school: the influence of pre-transition friendship and self-system characteristics. *Social Development* 2005;14:42-60.
17. Hansen DJ, Nangle DW, Meyer K. Enhancing the effectiveness of social skills interventions with adolescents. *Education & Treatment of Children* 1998;21:489-504.
18. Hutto MD, Thompson AR. Counselling college students with visual impairments in preparation for employment. *Re:View* 1995;27:29-36.
19. Mezack K. A specialized approach to job readiness training. *American Rehabilitation* 1995;21:29-32.
20. Melman S, Little SG, Akin-Little KA. Adolescent overscheduling: the relationship between levels of participation in scheduled activities and self-reported clinical symptomatology. *The High School Journal* 2007;18-30.
21. Şahin, NH, Durak, A. Şahin, N. Sosyal karşılaştırma ölçeği: Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları; 1993.
22. Şahin NH, Batgün AD, Uğurtaş S. Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2002;13:125-35.
23. Bertera EM. The role of positive and negative social exchanges between adolescents, their peers and family as predictors of suicide ideation. *Child Adolesc Soc Work J* 2007;24:523-38.
24. Ireson J, Hallam S. Academic self-concepts in adolescence: Relations with achievement and ability grouping in schools. *Learning and Instruction* 2009;19:201-13.
25. Uçar MA. Aile içi şiddet ve aile koruma yasası. Ankara: Yetkin Yayınları; 2003. s. 77-85.
26. Cakir SG, Aydın G. Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence* 2005;40:847-59.
27. Aavik A, Aavik T, Kõrgesaar J. Parenting practices and personal values: comparison between parents of institutionalized and non-institutionalized adolescents. *Trames* 2006;10:44-56.
28. Pinquart M, Silbereisen RK. Transmission of values from adolescents to their parents: the role of value content and authoritative parenting. *Adolescence* 2004;39:83-100.
29. Şahin H, Günay T, Batı H. İzmir ili Bornova ilçesi lise son sınıf öğrencilerinde üniversiteye giriş sınavı kaygısı. *Sted* 2006;15:107-13.
30. Deplanty J, Coulter-Kern R, Duchane KA. Perceptions of parent involvement in academic achievement. *The Journal of Educational Research* 2007;100:361-8.
31. Üstün A, Yılmaz M. Üniversite öğrencilerinin aile içi demokrasi ile ilgili görüşlerinin cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyine göre değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt Sayı* 2008;9:77-90.
32. Dönmezer İ. Ailede iletişim ve etkileşim. 2. basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık; 2000. s. 3-50.

33. Gençtan E. Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar. 1. basım, İstanbul: Remzi Kitabevi; 1989.
  34. Doğan O. Ruhsal bozuklukların epidemiyolojisi-II. Sivas: Phizer İlaçları A.Ş.; 1996.
  35. Çam ÇF, Erkorkmaz Ü. Üniversite öğrencilerinde depresif belirtiler ve umutsuzluk düzeyleri ile ilişkili etmenler. *Nöropsikiyatri Arşivi* 2008;45:122-9.
  36. Kapi A, Veltsista A, Sovio U, Järvelin MR, et al. Comparison of self-reported emotional and behavioural problems in adolescents from Greece and Finland. *Acta Paediatr* 2007;96:1174-9.
  37. Güleç C. Toplum ruh sağlığı açısından psikiyatrik epidemiyoloji. İçinde: Bertan M, Güler Ç, editör. Halk sağlığı temel bilgiler. Ankara: Güneş Kitabevi; 1995. s. 442-55.
  38. Rezaki GB, Rezaki M. Bir sağlık ocağına başvuran hastalarda ruhsal sorunlar. Bir yıllık izleme çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi* 1996;7:83-91.
-
- 43. *Ulusal Psikiyatri Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur (23-27 Ekim 2007, İstanbul).*